

Gaziel, en el cànon i en la tradició d'escola

Josep Maria Casasús i Guri

Josep Maria Casasús i Guri és periodista i doctor en Ciències de la Informació. Fou cap de redacció de *Tele/eXprés* i de *Catalunya-Express*, i sotsdirector-secretari general a la Redacció i Defensor del Lector a *La Vanguardia*. Ha estat president de la Societat Catalana de Comunicació i de la Sociedad Española de Periodística i és membre numerari de l'Institut d'Estudis Catalans. Actualment dirigeix el Departament de Periodisme i de Comunicació Audiovisual de la Universitat Pompeu Fabra (UPF) i és president de l'Observatori de la Comunicació Científica de l'UPF. Ha guanyat els premis Xarxa, Josep Vallverdú i Carles Rahola, en el camp de l'assaig, i els premis Avui, Gaziel i Joan Mañé i Flaquer, en el camp del periodisme.

Gaziel occupies a preeminent place in the canon of Catalan journalism. He shares with Xammar and Pla the experience of being a journalist primarily trained abroad as a foreign correspondent. These are the three figures who are most representative of the first wave of modern Catalan journalism during the 20s and 30s of the past century. It is very likely that his contact with more advanced professional cultures and his work in the great political centers of an agitated Europe contributed to our tardy journalistic renewal. Agustí Calvet (Gaziel), as a correspondent and as a director, represented a breath of fresh air in the antiquated offices of Barcelona newspapers. However, his genuine professional significance should be measured by the fact that he was able to unite these renovating criteria with the successful exercise of journalism of orientation, one of the most traditional and most genuine variants of Catalan journalism.

L'ENTRADA EN EL CÀNON

L'any 1982, quan preparava el doctorat, vaig proposar un primer cànon sobre periodística catalana. El vaig presentar en llibres i articles, un cop llegida la tesi, a partir de 1986. El vaig debatre amb alumnes i amb el professor Agustí Pons en el Seminari d'Estudis Periodístics Catalans que reuníem l'any 1987 en el Col·legi de Periodistes de Catalunya. És un cànon molt personal, incomplet, i per tant molt discutible. En qualsevol cas, però, fou el primer.

És un cànon que, ja fa vint anys, recuperava la memòria de periodistes aleshores oblidats, exponents de la forta embranzida modernitzadora dels anys de la Generalitat republicana, com són els dissortats Irene Polo i Josep Maria Planes, joves reporters respecte als quals vaig esperonar l'interès d'altres periodistes, com Jordi Finestres, que llegiren els meus estudis i que fa poc reeditaren aplecs dels treballs d'aquelles promeses professionals estroncades.

És un cànon que també desvetllava per primera vegada l'atenció vers l'obra periodística d'autors bescantats per la petita progressia, com eren Josep Pla, Josep Maria de Sagarra o Carles Sentís. Ho vaig fer des d'aquells primers anys vuitanta nedant, doncs, contra corrent. No era políticament correcte publicar sobre les virtuts, ni que fossin les professionals, de periodistes (com el cas de Pla i Sentís) o d'articulistes (com el cas de Sagarra) que les vestals de l'esquerra integrista consideraven o encara consideren conservadors, o fins i tot col·laboracionistes del franquisme.

La construcció d'un primer cànon d'autors basat en la manca de prejudicis requereix sovint coratge acadèmic. Ser pioner i fer un treball aprofundit et fa, però, transparent. Els qui es dolien de no haver-hi pensat abans et neguen el reconeixement. Ho experimenta el professor Narcís Garolera respecte a com es reben els seus treballs sobre el Sagarra periodista, i ho he experimentat jo per haver presentat l'any 1985 la primera tesi doctoral sobre la periodística de Josep Pla.

Per aquesta raó és just que esmenti i regrecii els estudiosos pioners que em fressaren el camí en estudiar el vessant periodístic d'altres autors del cànon. Ho faig de grat: Enric Cassany i Joan Lluís Marfany amb Robert Robert; Anna Balcells amb Víctor Balaguer; Josep Maria Figueres amb Valentí Almirall; Jaume Guillamet amb Pere Mata i Abdó Terradas; Josep Maria Ainaud de Lasarte amb Enric Prat de la Riba; Josep Murgades amb Eugeni d'Ors (Xènius); Josep Maria Cadena amb Santiago Rusiñol; Josep

Benet amb Joan Maragall; el mateix Benet, Enric Jardí i Manuel Llanas amb Gaziell; Francesc Espinet amb Federica Montseny; Josep Lluís Carod-Rovira amb Antoni Rovira i Virgili; Jordi Berrio amb Josep Morató i Grau; Josep Maria Sobré amb Salvat-Papasseit; Joaquim Rafel amb Pompeu Fabra; Domènec Guansé i Joan Manuel Tresserras amb Carles Soldevila; Valentí Soler amb Just Cabot; Jordi Giró i J. Carrera Planas amb Carles Cardó; Pere Foix amb Eusebi C. Carbó; Josep Badia i Moret amb Eugeni Xammar; Miquel Bach amb Francesc Trabal; José Carlos Llop amb Llorenç Villalonga; Josep Faulí amb Andreu Avel·lí Artís (Sempronio), i novellament Enric Vila i Delclòs amb Nèstor Luján; i Francesc Salgado amb Manuel Vázquez Montalbán.

Ha costat molt incorporar Pla, Sagarra i Sentís en el cànon degut a les resistències de l'essencialisme polític i elitista. Però també ha costat molt que ens acceptessin incorporar en el cànon a Just Cabot, Sebastià Gasch, Cèsar August Jordana, Robert Robert, Carles Soldevila, Joan Tomàs o Francesc Trabal.

I encara falta molt per acabar de descobrir o d'avaluar la periodística d'autors de diversos temps, com Lluís Aymamí i Baudina, Ramón Barnils, Carles Cardó, Pere Coromines, Antoni Vilà "Crítias", Marcel·lí Domingo, Àngel Ferran, Manuel Ibàñez Escofet, Josep Maria Junoy, Carme Karr, Paco Madrid, Quim Monzó, Josep Pernaut, Pau Piferrer, Mercè Rodoreda, Joan de Sagarra, Sempronio o Carles Sindreu; i fins i tot completar la d'articulistes cívics indiscutibles com, Valentí Almirall, Gabriel Alomar, Jaume Balmes, Josep Maria Espinàs, Joan Fuster, Joan Mañé i Flaquer, Joan Maragall, Vázquez Montalbán, Xènius, o Rovira i Virgili.

Per raons ideològiques o classistes, uns i altres han estat reivindicats o blasmats des d'una banda o altra.

UNA FITA A LA TRADICIÓ

No ha estat aquest el cas d'Agustí Calvet (1887-1964), el periodista que amb el pseudònim "Gaziell" ha ocupat un dels primers llocs en la premsa catalana del segle XX. Sempre ha tingut "bona premsa", tot i que l'avaluació que s'ha fet de la seva personalitat professional i de la seva obra periodística és aparentment desconcertant. La seva recepció social causa si més no perplexitat i posa de relleu les incoherències d'aquella petita progressia catalana que opina amb pretensions intel·lectuals.

Des de fa molts anys, i des de les posicions dels prejudicis de

l'esnobisme més tronat, a Gaziell hom el pot bandejar o ensabonar segons convingui i segons les circumstàncies. Els mateixos que el bescanten per ser de dretes, l'enalteixen pel seu ressentiment amarg i sarcàstic contra els Godó i *La Vanguardia*. Els abelleix que vagi en contra d'aquell diari, però els incomoda haver d'elogiar un conservador.

Més enllà d'aquestes avaluacions interessades i contradictòries, Gaziell comparteix amb el jove Pla i amb el seu contemporani Xammar el mèrit d'haver fet les aportacions més determinants a una renovació del periodisme català guiada per uns criteris moderns sobre la teoria i la pràctica de l'ofici.

Era una renovació tardana, certament. Però no és a ells a qui cal fer el retret per les rutines de despatx que impedièn, encara en el seu temps, el desplegament d'una premsa moderna en una Catalunya que avançava en altres àmbits.

Ben al contrari, Gaziell, Pla, Xammar, i un Planes emergent, havien convertit les seves experiències foranes com a corresponsals o com a enviats especials en un capital professional que beneficiaria el conjunt del periodisme català del moment.

Gaziell comparteix amb Xammar i Pla l'experiència de periodista format principalment a l'estranger com a corresposnal de premsa. Són les tres personalitats més representatives de la primera desclosa d'un periodisme català modern durant els anys vint i trenta del passat segle. És molt probable que el seu contacte amb cultures professionals més avançades i el seu treball en els grans centres polítics d'una Europa agitada contribuïssin a la nostra renovació periodística retardada.

En Gaziell concorren condicions que el diferenciaven de Pla i de Xammar. Fou el director de *La Vanguardia* en els anys crítics de la Segona República. Abans ja havia excel·lit pel seu original exercici professional com a cronista de la primera guerra europea del segle XX, funció que li havia donat relleu exterior, principalment a la resta d'Espanya i a l'Amèrica de parla castellana.

Encara que el prestigi de Gaziell és indèstria de la seva dimensió literària, accentuadament assagística, desplegada principalment, en català, uns anys després del seu retorn a Catalunya, els articles que publicà a la primera plana de *La Vanguardia* quan feia de director el convertiren en una fita cabdal del que anomeno periodisme d'orientació.

Agustí Calvet (Gaziell), com a corresposnal i com a director, va representar una mena d'entrada d'aire fresc a les antiquades redaccions dels diaris de Barcelona. Però la seva autèntica talla pro-

fessional cal que es mesuri en el fet que va saber fer compatibles aquests criteris renovadors amb l'exercici reeixit del periodisme d'orientació, una de les variants més tradicionals i més genuïnes de la periodística catalana.

Gaziel ha estat l'autor català de referència en el periodisme d'orientació, la modalitat que empra els gèneres d'opinió, i més particularment l'article, per guiar els lectors fidels davant dels reptes de cada dia. Els periodistes d'orientació són una mena d'oracle per a una societat que diposita en ells la confiança. Són els consellers públics de cada moment històric.

La tradició catalana del periodisme d'orientació té unes arrels incipients en el Pedro Pablo Hussion del primer *Diario de Barcelona* i en el Jaume Balmes de *La Sociedad*, però el primer mestre d'aquesta especialitat fou Joan Mañé i Flaquer en el "Brusi" del segle XIX. La recepció del seu periodisme entre la petita burgesia il·lustrada, moderada i regionalista de la segona meitat del XIX fou evident i accentuada.

Mañé i Flaquer fou un articulista d'ampli consens, un tret que defineix el periodista d'orientació i que el diferencia, a Catalunya, de les experiències professionals de Joan Maragall, Xènius i Miquel dels Sants Oliver, a la generació següent, i de la de Josep Vicenç Foix, en la generació de Gaziel, experiències caracteritzades per un compromís amb posicions minoritàries.

Fou Gaziel qui va prendre el relleu de Mañé i Flaquer en els anys vint del segle XX. Va aconseguir que la seva veu fos escoltada i respectada per la majoria de població lectora no militant, però lliberal i conservadora.

L'obra articulística de Gaziel, com l'assagística, entronca altrament amb tradicions intel·lectuals franceses sobretot (Voltaire, Zola), però també italianes (Leopardi), angleses (Addison, Steele) i castellanques (Larra, Blanco White).

Alguns pioners de la recuperació de la seva obra, com Enric Jardí i Josep Benet, el consideraren ja fa anys com el més sòlid dels intel·lectuals, lluny de complexos i rutines, de la dreta democràtica catalana. En aquest sentit és un autor excepcional, una *rara avis* en el camp conservador catalanista. Els llibres d'ell o sobre ell que avui tenim més a l'abast ens revelen una personalitat independent, amb unes observacions personalíssimes que conformen una ideologia manifestament diferenciada de les reflectides en la periodística d'altres articulistes conservadors de les successives generacions dominants al segle XX, com foren Enric Prat de la Riba, Josep Pla i els seus respectius epígons.

L'assagista Enric Jardí, professor de periodisme a l'Escola de Periodisme de l'Església, va definir Gaziell des d'aquesta perspectiva, amb aquestes paraules: "El públic addicte a *La Vanguardia* durant els anys que Gaziell dirigí el full, que representava un extens sector de l'alta burgesia de Barcelona i de tot Catalunya, i que, malgrat la llengua en què el redactaven, era, en bona part, simpatitzant amb el catalanisme, rebia els seus escrits com els d'un oracle".

Josep Benet, qui fou també professor de periodisme a la mateixa escola i un dels historiadors del pensament català que millor coneix la vida i l'obra d'Agustí Calvet, ha escrit que Gaziell és probablement l'escriptor de dreta més lúcida de Catalunya. Sabé orientar a tots sense renunciar a les seves conviccions. Fou independent de qualsevol partit. Tenia una sòlida formació cultural, fou més tard un escriptor d'una obra àmplia, incisiva i alhora amena, i no va ignorar mai que el periodista es deu només als seus lectors.